

Vedecký článok / Scientific article

Doručené/Received: 18. 9. 2025

Recenzované/ Review: 20. 10. 2025

Akceptované/ Accepted: 16. 04. 2026

<https://doi.org/10.24040/eas.2026.27.1.01>

Participatívny rozpočet v Banskej Bystrici: Rozvoj, výzvy a pokrok (2014-2024)

Participatory Budgeting in Banská Bystrica: Development, Challenges, and Progress (2014–2024)

Margaréta Švoňavcová^{a*}, Anna Vaňová^b

^a Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici

^b Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0035-9326>

Abstract: The purpose of this paper is to present a detailed analysis of participatory budgeting as a mechanism for engaging the public in decision-making, while also identifying the main challenges associated with its implementation and development. The study focuses on the evolution and functioning of participatory budgeting in the city of Banská Bystrica. By applying both qualitative and quantitative approaches, it utilizes municipal data from 2014 to 2024 along with relevant literature to explore and interpret the factors that influence the effectiveness of participatory budgeting at the local level. The first section outlines the fundamental concepts and historical development of participatory budgeting. The second section examines the local process, detailing its rules, key stages, and the various ways in which citizens can participate. A statistical analysis then explores the relationships between the budget amount, the number of submitted projects, and voter turnout, while also taking into account the impact of the COVID-19 pandemic and the introduction of online voting via the Decidim platform in 2024. The findings reveal persistent challenges, including insufficient public communication, complicated procedures, and limited political support. At the same time, they point to positive developments, such as improved accessibility through online voting and a planned revision of the budgeting statute. Overall, the study concludes that participatory budgeting in Banská Bystrica has shown progress since 2023, but it still requires stronger institutional support and greater citizen engagement to fully realize its potential.

---

* Korešpondujúci autor: Margaréta Švoňavcová

Korešpondenčná adresa autora: Katedra verejnej ekonomiky a regionálneho rozvoja, Ekonomická fakulta, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica
e-mail: margareta.svonavcova@umb.sk

This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0).

Key words: *Participatory budgeting. Citizen participation. Local governance. Banská Bystrica. Municipal finance.*

JEL Classification: H7

Úvod

Téma participatívneho rozpočtu nie je nová. Tento nástroj sa používa už celé desaťročia, no v mnohých prípadoch stále existuje priestor na zdokonalenie jeho implementácie. Participatívny rozpočet je jeden z hlavných nástrojov terajšej doby, ktorý sa využíva na efektívne rozdeľovanie verejných financií v miestnej samospráve. Participatívny rozpočet ako nástroj komunálnej politiky dáva občanom možnosť aktívne sa zapájať do rozhodovania o rozdeľovaní verejných financií. Od jeho vzniku uplynulo už viac než 30 rokov, čo umožňuje porovnávať dosiahnuté výsledky a konštatovať, že sa tento model celosvetovo osvedčil a naďalej sa rozvíja.

Participatívny rozpočet skúmame v kontexte mesta Banská Bystrica, kde sa uplatňuje od roku 2014. Od svojho zavedenia prešiel viacerými zmenami, ktoré odrážali neustále sa meniacu dynamiku mesta – od územného rozvoja, cez pandémiu a digitalizáciu, až po demografické posuny či infláciu. So spomenutými zmenami súvisia rôzne výzvy, medzi ktoré sa radia napríklad komunikácia s verejnosťou, proces hlasovania, zdĺhavé procesy, štatút participatívneho rozpočtu a politická vôľa. Tieto výzvy sme identifikovali už v roku 2023 prostredníctvom nášho výskumu. Od roku 2023 sa situácia v meste Banská Bystrica zmenila a niektoré problémy našli svoje riešenie, čo sme potvrdili následným výskumom v roku 2024.

Najbadaateľnejším prínosom v skúmaní je zavedenie online hlasovania, ktoré nielenže umožňuje občanom jednoduchší a inkluzívnejší prístup k rozhodovaciemu procesu, ale zároveň vytvára priestor na systematické skúmanie správania občanov. Umožňuje analyzovať nielen celkovú mieru účasti, ale aj štruktúru zapojených obyvateľov, či súvislosti medzi sociálno-demografickými charakteristikami a preferenciami projektov. V dôsledku toho sa online hlasovanie stáva nielen praktickým nástrojom participácie, ale aj významným zdrojom dát pre hlbšiu analýzu efektívnosti participatívneho rozpočtu.

Cieľom príspevku je analyzovať vývoj participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica v období rokov 2014 – 2025 a identifikovať faktory ovplyvňujúce mieru participácie občanov a fungovanie tohto nástroja v lokálnom kontexte. Osobitná pozornosť sa venuje zmenám v procese po roku 2023, vrátane zavedenia online hlasovania, a ich dopadu na zapojenie verejnosti.

V prvej kapitole sa zameriame na teoretické vymedzenie participatívneho rozpočtu, pričom vychádzame zo všeobecnej definície rozpočtu. Uvedieme viacerých autorov, ktorí sa problematike participatívneho rozpočtu systematicky venovali, a predstavíme ich prístupy, postoje a charakteristiky tohto nástroja. Súčasťou kapitoly bude aj analýza historického vývoja participatívneho rozpočtu.

Druhá kapitola sa orientuje na analýzu samotného procesu participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica. Predstavíme aktuálne nastavenie a fungovanie tohto procesu, pričom identifikujeme kľúčové výzvy, ktoré s jeho realizáciou súvisia. Zároveň uskutočníme komparáciu medzi stavom participatívneho rozpočtu v roku 2023 a jeho aktuálnou podobou v roku 2024.

Príspevok sa zameriava najmä na identifikáciu faktorov ovplyvňujúcich mieru participácie v podmienkach konkrétneho mesta a na analýzu zmien v procese participatívneho rozpočtu po zavedení nových nástrojov. Tento prístup prispieva k lepšiemu pochopeniu fungovania participatívneho rozpočtu v lokálnom kontexte.

1 Teoretické východiská

Na území Slovenskej republiky sa verejné rozpočty zostavujú na miestnej, regionálnej aj národnej úrovni, a z rôznych zdrojov. Hlavnými zložkami príjmovej základne samospráv sú najmä daňové a nedaňové príjmy, ako aj granty a transfery. Fiškálna decentralizácia, vrátane využívania rozpočtu miestnej samosprávy môže zvýšiť efektívnosť, transparentnosť a zodpovednosť pri spravovaní verejných financií (Žárska, Kozovský, 2008). Sústredené finančné prostriedky sú alokované na rôzne účely, predovšetkým na financovanie verejných a zmiešaných statkov v rámci verejného sektora.

Miestne orgány majú právo sa samostatne rozhodovať o alokácii svojich príjmov, pričom ústredná vláda ani iné štátne orgány nemajú oprávnenie zasahovať. Táto právomoc vyplýva zo zásady samosprávy, ktorá je zakotvená v zákone č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení. Štátne obmedzenia môžu nastať v prípade, ak si obce chcú požičať si alebo vydať dlhopisy kvôli tomu, aby predišli finančným problémom (Klimovský, Nemeč, 2021).

V súvislosti s posilňovaním samostatného rozhodovania miestnych samospráv sa čoraz častejšie presadzuje aj princíp participácie občanov na rozpočtovom procese. Tento prístup sa realizuje prostredníctvom participatívneho rozpočtu, ktorý umožňuje občanom spolurozhodovať o využití časti verejných financií. Mnoho autorov sa problematike participatívneho rozpočtovania venovalo prostredníctvom prípadových štúdií (napríklad Hartz-Karp, 2012; Kuo et al., 2020; Montambeault a Goirand, 2016). Napríklad autorka Hartz-Karp

(2012) vo svojej štúdií z austrálskeho mesta Greater Geraldton poukazuje na význam deliberatívnych procesov a budovania dôvery medzi aktérmi. Výsledky ukazujú, že úspešná implementácia participatívneho rozpočtu je podmienená nielen formálnym nastavením mechanizmu, ale aj kvalitou participatívnej infraštruktúry a schopnosťou zapojiť občanov do diskusie. Spolu s autorom Wamplerom zdôrazňujú princíp „adopt and adapt“, podľa ktorého samosprávy prispôbujú participatívne procesy vlastnému politickému a sociálnemu kontextu (Wampler, Hartz-Karp, 2012).

Stretnúť sa možno aj s početnými komparatívnymi prácami (Gilman a Wampler, 2019; Kurdyś-Kujawska et al., 2018; Schneider a Busse, 2019). Autori Gilman a Brian Wampler (2019) poukazujú na rozdiely v implementácii participatívneho rozpočtu medzi krajinami, pričom zdôrazňujú význam inštitucionálneho nastavenia a politickej kultúry. Ich výskum ukazuje, že participatívny rozpočet môže nadobúdať rôzne podoby – od deliberatívnych modelov až po skôr technokratické formy zapojenia občanov. Podobne Kurdyś-Kujawska et al. (2018) analyzujú participatívny rozpočet v rôznych európskych mestách a poukazujú na rozdiely v miere participácie, transparentnosti a efektívnosti procesu. Výsledky naznačujú, že kľúčovými faktormi úspechu sú najmä úroveň informovanosti obyvateľov, jednoduchosť procesu a dôvera v samosprávu. Komparatívny pohľad ponúkajú aj autori Schneider a Busse (2019), ktorí na základe analýzy nemeckých municipalít poukazujú na potenciál participatívneho rozpočtu mobilizovať občanov a posilňovať demokratické postoje, avšak zároveň upozorňujú na obmedzený počet systematických hodnotiacich štúdií a rozdiely v prístupoch jednotlivých miest.

Na základe uvedených štúdií možno konštatovať, že participatívny rozpočet predstavuje flexibilný nástroj, ktorého fungovanie je výrazne podmienené lokálnymi podmienkami. Prípadové štúdie poskytujú detailný pohľad na konkrétne procesy a identifikujú praktické problémy implementácie, zatiaľ čo komparatívne analýzy umožňujú identifikovať všeobecnejšie trendy a determinanty úspešnosti.

Uvedené štúdie zároveň poskytujú metodologickú inšpiráciu pre skúmanie participatívneho rozpočtu na lokálnej úrovni, najmä kombináciou kvalitatívnych prístupov a analýzy kvantitatívnych ukazovateľov participácie.

Tieto poznatky vytvárajú teoretický základ pre analýzu participatívneho rozpočtu v konkrétnych mestách, pričom zdôrazňujú potrebu skúmať tento nástroj v kontexte lokálnych špecifik, čo je aj cieľom predkladaného príspevku.

Ako sme spomenuli vyššie, najdôležitejším prvkom je práve občan. Občan je vnímaný ako nositeľ moci v rámci procesu verejného „crowdsourcingu“, pri ktorom vznikajú a formujú sa

nápady priamo zo strany verejnosti, môže sa podieľať na ich vytváraní, vyberaní a hodnotení (Cabannes, 2004, Soldo et al., 2021). V tomto zmysle participatívny rozpočet definuje aj Európska rada, ktorá uvádza, že “participatívny rozpočet je moderný spôsob zapojenia nevolených obyvateľov do diskusie v komunálnych rozpočtoch a/alebo alokácií tohto rozpočtu prostredníctvom priameho, pravidelného a nezávislého procesu“, kde:

1. sú diskutované finančné a rozpočtové dimenzie,
2. je preferovaná úroveň mesta alebo (decentralizovaného) útvaru s voleným zastupiteľstvom a administratívnou právomocou,
3. sa proces po nejakom čase vždy opakuje (stretnutie, alebo konzultácia spojená s financiami nie je príkladom participatívneho rozpočtu),
4. proces zahŕňa nejakú formu verejného rozhodovania v rámci určitých stretnutí/fór,
5. sa konečný výsledok očakáva na strane miestneho zastupiteľstva (Vodusek & Biefnot, 2011).

Občanom je daná moc, ktorá ich vedie k spoluvytváraniu verejných hodnôt (Soldo et al., 2021).

Participatívny rozpočet charakterizuje aj niekoľko ďalších autorov. Podľa autorov Baiocchi a Ganuzi (2015) je participatívny rozpočet vhodným nástrojom pre podporu väčšej zodpovednosti politikov a pre uľahčenie vyjadrenia požiadaviek jednotlivcov alebo ich skupín pri prijímaní verejných rozhodnutí. Participatívny rozpočet možno definovať ako rozhodovací proces, v ktorom sa občania aktívne podieľajú na tvorbe rozhodnutí a rokovaniach týkajúcich sa poskytovania verejných služieb (Shah, 2007). Participatívny rozpočet sa považuje za formu priamej demokracie v oblasti rozpočtovania, ktorá občanom umožňuje získavať informácie o fungovaní vládnych procesov, zapájať sa do rozhodovania, viesť diskusie a ovplyvňovať spôsob alokácie verejných prostriedkov (Shah, 2007). Autor Paulin tvrdí, že participatívny rozpočet sa považuje skôr za mierne vylepšenie už existujúcej formy demokracie (Paulin, 2019). Všetci autori sa zhodujú v tom, že participatívny rozpočet je mechanizmom aktívneho zapojenia občanov do rozhodovania o verejných financiách a posilňujú sa ním demokratické princípy. Rozdiely spočívajú najmä v tom, ako autori vnímajú jeho ciele, resp. ktoré považujú za kľúčové – od zodpovednosti politikov cez komunitné hodnoty až po samotný proces deliberácie.

Participatívny rozpočet vznikol v roku 1989 v meste Porto Alegre a odvtedy sa rozšíril do rôznych častí sveta (de Vries et al., 2021a). Krajiny strednej a východnej Európy síce začali s implementáciou participatívneho rozpočtu neskôr, no rýchlo sa zapojili do komunity praktikov a dnes predstavujú takmer 50 % všetkých príkladov participatívnych rozpočtov v Európe

(Mączka et al., 2021). Prenos participatívneho rozpočtu z Brazílie do Európy bol veľmi rozmanitý proces (Sintomer et al., 2008) a bol zavádzaný rôznymi spôsobmi, a to najmä v dôsledku rozdielnych právnych, sociálnych, politických a historických tradícií v jednotlivých krajinách (Harkin & Escobar, 2015; Brun-Martos & Lapsley, 2017). Stále platí, že existuje veľká rozmanitosť v tom, ako participatívne rozpočty fungujú, a preto je dôležité skúmať ich fungovanie v rôznych kontextoch (Kurdiš-Kujawska et al., 2019). Na Slovensku participatívny rozpočet nie je povinne zavádzaným demokratickým nástrojom. Momentálne nie je ani legislatívne podchytený, ale opiera sa všeobecne legislatívu, najmä o Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy. Môže sa realizovať dobrovoľne, na základe nastavenia v mestských dokumentoch.

Pretože fungovanie participatívneho rozpočtu sa líši z príkladu na príklad, tento článok sa zameriava na jeho realizáciu v meste Banská Bystrica. Budeme sa venovať samotnému procesu participatívneho rozpočtu, jeho prínosu pre miestnu samosprávu aj obyvateľov, ako aj výzvam a úskaliam, ktoré tento mechanizmus prináša v konkrétnych podmienkach mesta.

2 Materiál a metódy skúmania

Cieľom príspevku je analyzovať vývoj participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica v období rokov 2014 – 2024 a identifikovať faktory ovplyvňujúce mieru participácie občanov a fungovanie tohto nástroja v lokálnom kontexte. Osobitná pozornosť sa venuje zmenám v procese po roku 2023, vrátane zavedenia online hlasovania, a ich dopadu na zapojenie verejnosti.

Cieľ sa pokúsime naplniť prostredníctvom nasledovných výskumných otázok:

VO₁: Ako sa vyvíjal participatívny rozpočet v meste Banská Bystrica v období rokov 2014 – 2024?

VO₂: Aké faktory ovplyvňujú mieru participácie občanov (napr. počet hlasov, počet projektov)?

VO₃: Aký vplyv malo zavedenie online hlasovania na úroveň participácie?

VO₄: Aké hlavné výzvy a bariéry ovplyvňujú fungovanie participatívneho rozpočtu v skúmanom meste?

VO₅: Existuje vzťah medzi výškou vyčlenených finančných prostriedkov a mierou participácie?

Na dosiahnutie stanoveného cieľa bol využitý kombinovaný výskumný prístup, ktorý prepája kvalitatívne a kvantitatívne metódy.

Kvalitatívna časť výskumu vychádzala z analýzy dokumentov mesta Banská Bystrica, interných materiálov a štatútov participatívneho rozpočtu, ako aj z poznatkov získaných počas výskumov realizovaných v rokoch 2023 a 2024. Súčasťou boli aj rozhovory s aktérmi

participatívneho rozpočtu (zástupcovia samosprávy, členovia koordinačnej rady), ktoré umožnili identifikovať hlavné výzvy a zmeny v procese.

Kvantitatívna analýza bola založená na údajoch o participatívnom rozpočte v období rokov 2014 – 2024, získaných z oficiálnych zdrojov mesta. Analyzované boli najmä tieto premenné: počet hlasov, počet predložených projektov a výška vyčlenených finančných prostriedkov.

Na skúmanie vzťahov medzi premennými bola použitá lineárna regresná analýza a Spearmanov korelačný koeficient. Regresná analýza bola využitá na orientačné posúdenie vzťahov medzi premennými, pričom jednotlivé roky predstavovali pozorovania. Vzhľadom na obmedzený počet pozorovaní je potrebné výsledky interpretovať opatrne a vnímať ich skôr ako indikáciu možných vzťahov než ako jednoznačné dôkazy kauzality.

3 Výsledky a diskusia

Participatívny rozpočet vznikol v Banskej Bystrici v roku 2014. Realizuje sa teda už 11 rokov. Za ten čas prešiel mnohými zmenami a úpravami. Tento nástroj je realizovaný Koordinačnou radou v spolupráci s odborom pre otvorené vládnutie a participáciu. Do procesu sa môžu zapojiť občania mesta buď formou hlasovania, alebo podávania projektových návrhov. Navrhovatelia sa môžu uchádzať o určitú sumu, vyčlenenú z celkového mestského rozpočtu, ktorú určuje mesto samotné. Banská Bystrica zvykne vyčleňovať sumu 40 000 eur. Konkrétna suma pridelená pre jeden projekt sa vždy odhlasuje na verejnom zhromaždení, ale dodnes to bolo do 10 000 eur. Participatívny rozpočet sa riadi úpravou, tzv. Štatútom, ktorý zostavuje mesto. Štatút v roku 2025 prechádza zmenami, ktoré by mali zabezpečiť plynulejší proces participatívneho rozpočtu. Štatút definuje aj jednotlivé kroky participatívneho rozpočtovania, a to konkrétne vyhlásenie začiatku procesu, zvolanie prvého diskusného fóra, zbieranie projektových návrhov, druhé diskusné fórum, hlasovanie, ukončenie a realizácia víťazných projektov. Cyklus participatívneho rozpočtovania je nastavený na dva roky.

Úvodná fáza procesu participatívneho rozpočtu sa začína zvolaním prvého diskusného fóra, ktoré iniciuje Koordinačná rada. Táto rada v spolupráci s Mestským úradom zabezpečuje primeranú propagáciu, s cieľom efektívne informovať verejnosť o prebiehajúcom participatívnom procese. Propagácia prebieha prostredníctvom viacerých komunikačných kanálov.

Na prvom diskusnom fóre dochádza k rozhodovaniu o viacerých kľúčových aspektoch ďalšieho priebehu participatívneho rozpočtu.

Po ukončení prvého diskusného fóra nasleduje informačná a konzultačná fáza, ktorej cieľom je podrobnejšia práca s občianskymi podnetmi. Táto etapa zahŕňa aktivity ako zber dát, individuálne konzultácie s obyvateľmi a verejné stretnutia.

Nasledujúca fáza procesu je zameraná na analýzu a spracovanie zozbieraných dát. V tomto štádiu sa vykonávajú konzultácie občianskych podnetov, ktoré sú následne tematicky kategorizované.

Občianske návrhy sa predkladajú elektronicky prostredníctvom online platformy DECIDIM. Táto možnosť je v Banskej Bystrici dostupná len od roku 2024, dovtedy bolo možné podať projekt len fyzicky na Mestskom úrade. Po doručení návrhov dochádza ku kontrole ich úplnosti a formálnej správnosti.

Po ukončení kontrolnej fázy nasleduje druhé diskusné fórum. Cieľom tohto fóra je verejné predstavenie jednotlivých projektových návrhov samotnými navrhovateľmi, po ktorom nasleduje otvorená diskusia. Po diskusii prebieha tzv. verejné zvažovanie – kvalitatívne hodnotenie návrhov podľa vopred definovaných a verejne zverejnených kritérií. Výsledkom tejto fázy je zostavenie poradia návrhov od najúspešnejšieho po najmenej úspešný.

Na základe poradia vyplývajúceho z verejného zvažovania sa následne pristupuje k online hlasovaniu. Hlasovanie prebieha na webovej stránke, v rámci platformy DECIDIM, prípadne asistovanou formou v priestoroch klientskeho centra Mestského úradu.

Po ukončení hlasovania systém platformy DECIDIM automaticky vygeneruje výsledky, pričom projektové návrhy sú zoradené podľa počtu získaných hlasov. Úspešné návrhy Koordinačná rada bezodkladne predkladá prostredníctvom povereného zamestnanca primátorovi mesta na zabezpečenie ich realizácie. Projekty sa zrealizujú do konca nasledujúceho rozpočtového roka

Úskalia a výzvy súčasného rozvoja

Na základe výsledkov komparatívnej analýzy výsledkov výskumov o fungovaní participatívneho rozpočtovania v BB z roku 2023 a 2024 sme identifikovali viaceré zmeny v jeho fungovaní. Niektoré zmeny boli výraznejšie, niektoré menej. Snaha mesta preukázala záujem o prevádzku tohto nástroja. Na druhej strane, mesto realizuje kroky k zefektívneniu procesov, no stále vidíme priestor na zlepšenie.

Na základe analýzy výsledkov výskumu v roku 2023 bolo identifikovaných päť výziev fungovania PR, a to komunikácia s verejnosťou, hlasovanie, zdĺhavé procesy, Štatút a politická vôľa, ktoré boli zistené prostredníctvom detailnej analýzy procesu participatívneho rozpočtu,

počas ktorej boli identifikované spomenuté výzvy. Ich vtedajší stav porovnávame s výsledkami výskumu v roku 2024 a poukážeme na konkrétne zlepšenia i ďalšie výzvy vo fungovaní PR.

Prvou definovanou výzvou je komunikácia s verejnosťou. V minulosti boli snahy o hľadanie riešenia, a to prostredníctvom rôznych komunikačných kanálov. Taktiež boli využité aj online možnosti ako BB online a Facebooková stránka, no ani tieto snahy nepriniesli veľký úspech. V súčasnosti sa podarili malé zmeny. Podarilo sa napríklad vytvorenie QR kódov, ktoré slúžia na rýchle predstavenie participatívneho rozpočtu a aktuálnych možnostiach hlasovania. Tieto QR kódy boli viditeľné na plagátoch, ktoré boli umiestnené v mestskej hromadnej doprave. Takéto umiestnenie nebolo v predchádzajúcich ročníkoch možné, pretože MHD v Banskej Bystrici prevádzkuje zvolenský podnik, ktorý s tým dovedy nesúhlasil.

Ďalším kameňom úrazu v Banskej Bystrici bol spôsob hlasovania. Účasť neustále, z roka na rok klesala a participatívny rozpočet padal do zabudnutia. Samospráva si uvedomovala nutnosť zmeniť prístup k hlasovaniu. Hlavným dôvodom, prečo nebolo zavedené online hlasovanie bolo nedostatočné technické zabezpečenie a kritériá účasti. Vtedy Štatút určoval, že do participatívneho rozpočtu sa mohol zapojiť len občan mesta Banská Bystrica s trvalým pobytom a občianskym preukazom, alebo študenti s preukazom o štúdiu v meste. Online hlasovanie sa zaviedlo až v roku 2024, pretože dovedy mesto nevedelo dostatočne verifikovať plnenie týchto kritérií. Hlasovanie papierovou formou vedelo predísť falšovaniu hlasovacích práv. V súčasnosti stále prebiehajú diskusie, ako vhodne zabezpečiť kontrolu týchto podmienok. Pre dostatočnú kontrolu by bolo potrebné hlasovanie, buď cez mobilnú aplikáciu, alebo cez elektronický občiansky preukaz.

Od roku 2024 je možné v Banskej Bystrici hlasovať pomocou digitálnej platformy *Decidim*. Zvedením online hlasovania sa očakávala vyššia účasť hlasujúcich. Pred tým bolo možné len asistenčné hlasovanie, čo nevyhovovalo mnohým ľuďom, pretože sa museli fyzicky dostaviť na určené miesto a zahlasovať. *Decidim* dáva možnosť hlasovať cez notebook alebo mobil, čo malo mnohým uľahčiť prístup. Tak ako sa aj predpokladalo, *Decidim* naozaj dopomohol k zvýšeniu počtu hlasujúcich, čo potvrdzujú dáta v tabuľke 1. Úroveň participácie možno hodnotiť ako relatívne nízku vzhľadom na veľkosť mesta, čo naznačuje priestor na jej ďalšie zvyšovanie.

Tabuľka 1 prezentuje nie len počet vyzbieraných hlasov od roku 2014, ale aj počet navrhnutých projektov, vyčlenenú sumu z mestského rozpočtu, obdobie Covid krízy a sumy vyčlenené na jeden projekt.

Tabuľka 1 Vývoj ukazovateľov týkajúcich sa hlasovania v PR

Rok	Počet celkových hlasov	Počet predložených projektov	Vyčlenená suma PR	Covid obdobie	Suma pre jeden projekt
2014	1751	31	19 445	0	
2015	891	20	19 343	0	
2016	1055	12	20 000	0	5 000
2017	1747	18	40 000	0	7 500
2018	434	8	40 000	0	10 000
2019	1545	16	40 000	0	10 000
2020	1228	10	40 000	1	10 000
2021	1540	13	40 000	1	10 000
2022	865	8	40 000	1	10 000
2023	1750	9	40 000	0	10 000
2024	1600	11	40 000	0	10 000

Zdroj: web stránka MSÚ Banská Bystrica, cit. 1.4.2024, vlastné spracovanie

Na základe týchto údajov sme vytvorili niekoľko štatistických analýz v rámci ktorých sme skúmali závislosti rôznych premenných. V rokoch 2023 a 2024 je výraznejší nárast počtu hlasov, pretože občania mali možnosť hlasovať aj s dvomi hlasmi.

V prvej analýze sme využili regresiu, pomocou ktorej sme skúmali počet hlasov ako závislú premennú, a tiež vyčlenenú sumu ako nezávislú premennú. Na základe výsledkov použitej analýzy je zrejmé, že počet hlasov je takmer nezávislý od vyčlenenej sumy, pretože hodnota „Multiple R“ je približne 0,07. Model je štatisticky nevýznamný (p-hodnota = 0,848).

Pokračovali sme skúmaním počtu podaných projektov ako závislej premennej a vyčlenenej sumy ako nezávislej premennej. Z analýzy je zrejmé, že počet predložených projektov môže naznačovať vzťah s vyčlenenou sumou a ide o silnú nepriamu závislosť. Hodnota korelačného koeficienta je -0,71. Model je štatisticky významný (p-hodnota = 0,014). Hodnota regresného koeficienta naznačuje negatívny vzťah medzi premennými, avšak tento výsledok je potrebné interpretovať s opatrnosťou a nemožno ho chápať ako presnú kvantifikáciu zmeny v reálnych podmienkach. Zber dát bol realizovaný v rôznych časových obdobiach, počas ktorých došlo k zvyšovaniu cien. Jedným z možných vysvetlení tohto vývoja môže byť aj rast cenovej hladiny, ktorý ovplyvňuje reálnu hodnotu vyčlenených finančných prostriedkov. Suma 40 000 eur, ktorá bola dostatočná v roku 2019, je v roku 2024 nedostačujúca.

Tretia analýza bola vykonaná pomocou Spearmanovho korelačného koeficienta. Závislosť medzi Covid krízou a počtom hlasov je nepriama, slabá, až stredne silná. Teda existencia Covidu skôr znižovala počet hlasov. Závislosť medzi obdobím počas Covid krízy a počtom predložených projektov bola tiež slabá až stredne silná. Dôvodom môže byť skutočnosť, že počas tohto obdobia sa počet predložených projektov vzhľadom na situáciu znižoval. Môžeme

to pripísať zložitejšiemu prístupu k informáciám, alebo prístupu k odovzdaniu projektových návrhov, keďže počas tohto obdobia ešte nebolo zavedené online predkladanie projektov. Zaujímavý výsledok vyšiel v prípade Covid krízy a výškou vyčlenenej sumy na jeden projekt. Na základe Spearmanovho koeficienta vyšla priama, stredne silná závislosť, teda mimo Covid krízy bola skôr nižšia vyčlenená suma. Vysvetliť to vieme tak, že dôvodom bol príchod Covid krízy, počas ktorého sa výška vyčlenenej sumy zvýšila a zastabilizovala na jednej úrovni, čo predstavuje 40 000 eur.

V prípade vzťahu medzi počtom hlasov a výškou vyčlenených finančných prostriedkov sa nepotvrdila štatisticky významná závislosť. Tento výsledok naznačuje, že samotná výška finančných zdrojov nemusí byť rozhodujúcim faktorom ovplyvňujúcim mieru participácie.

Pri skúmaní vzťahu medzi počtom predložených projektov a vyčlenenou sumou bol identifikovaný nepriamy vzťah. Tento výsledok poukazuje na možnú súvislosť medzi týmito premennými, avšak vzhľadom na rozsah dát ho nemožno interpretovať ako jednoznačný kauzálny vzťah.

Zistené vzťahy je preto potrebné vnímať ako orientačné, pričom poukazujú na význam širšieho spektra faktorov ovplyvňujúcich participáciu, ako sú napríklad informovanosť verejnosti, administratívna náročnosť alebo dôvera občanov v samosprávu.

Tieto zistenia sú v súlade s výsledkami štúdií Gilman a Wampler (2019) a Kurdys-Kujawska et al. (2018), ktoré poukazujú na význam inštitucionálneho nastavenia a komunikácie s verejnosťou, ktoré sa považujú za kľúčové faktory participácie.

Medzi ďalšie zmeny patrí aj zmena časového harmonogramu participatívneho rozpočtu. Do roku 2024 bolo hlasovanie aj realizácia vykonané počas jedného roka. Navrhovateľom návrhov tento spôsob nevyhovoval, pretože ostával krátky čas na realizáciu projektov. Momentálne je tento proces dlhší. Jeden rok majú predkladatelia na navrhovanie projektov, konzultovanie, kontrolovanie, čo pokrýva prípravnú fázu, a ďalší rok sa tieto projekty realizujú. Simultánne sa realizujú projekty a tiež začína prípravná fáza ďalšieho ročníka. Ani táto alternatíva nie je ideálna, pretože prípravná fáza je zbytočne dlhá. Počas takéhoto dlhého cyklu sa môže stať, že ľudia stratia povedomie o prebiehajúcom ročníku.

Jedným z ďalších problémov je Štatút, ktorý upravuje participatívny rozpočet. Predmetom tohto Štatútu je právna úprava jednotlivých fáz participatívneho rozpočtovania a zriadenie a vymedzenie postavenia a úloh Koordinačnej rady participatívneho rozpočtu (Štatút participatívneho rozpočtu mesta Banská Bystrica, 2023). Už v minulosti boli identifikované nedostatky v nastavení Štatútu, ktoré nezodpovedali aktuálnym potrebám a dynamike tohto nástroja. Aj keď existovala snaha o zmenu, dlhodobo nedošlo k jeho aktualizácii. V roku 2025

došlo k významnému posunu v oblasti participatívneho rozpočtovania. Nový Štatút, ktorý lepšie reflektuje súčasné požiadavky na jeho fungovanie je síce už vypracovaný, avšak na jeho formálne prijatie bude potrebné ešte vyčkať. Konečné znenie Štatútu participatívneho rozpočtu v meste Banská Bystrica je schvaľované mestským zastupiteľstvom a o jeho definitívnej podobe rozhodujú poslanci mesta.

Poslednou z výziev je politická vôľa na strane mesta. Mesto sa snaží podnikať určité kroky k informovanosti občanov, ako aj k zefektívneniu procesov participatívneho rozpočtu. Faktom je, že participatívny rozpočet nie je prioritou, preto sa mu nevenuje až taká pozornosť. V tomto zmysle vnímame protichodné zámery mesta. Na jednej strane chce podporovať tieto demokratické nástroje, no na druhej strane na to nedokáže vytvoriť potrebné podmienky. Súčasne treba dodať, že práca na fungovaní participatívneho rozpočtu je dlhodobý proces, ktorý si vyžaduje dostatok času. Je potrebná ochota zo strany mesta a v neposlednom rade aj ochota zo strany občana. Ak by sme mali zarámcovať túto myšlienku, spolupráca na úrovni mesto-občan je stále vo vývoji, no mesto aktívne hľadá nástroje na prehĺbenie spolupráce.

Zistenia tejto štúdie naznačujú, že výška finančných prostriedkov nemusí byť kľúčovým faktorom ovplyvňujúcim mieru participácie, čo je v súlade s viacerými zahraničnými štúdiami. Tie poukazujú na význam inštitucionálneho nastavenia, komunikácie a dôvery občanov v samosprávu.

Zavedenie online hlasovania predstavuje významný krok smerom k zvýšeniu dostupnosti participatívneho rozpočtu. Podobné opatrenia boli implementované aj v iných mestách, pričom ich vplyv na participáciu je podmienený aj ďalšími faktormi, ako je digitálna gramotnosť alebo úroveň informovanosti obyvateľov.

Zistenia naznačujú, že participatívny rozpočet je komplexný nástroj, ktorého výsledky nemožno vysvetliť jedným faktorom. Skôr ide o kombináciu inštitucionálnych, sociálnych a procesných premenných.

Záver

Analýza participatívneho rozpočtu v Banskej Bystrici poukázala na procesy, ktoré v kontexte mesta Banská Bystrica fungujú, a ktoré naopak majú ešte voľný potenciál na svoj rozvoj. Za významný prínos možno považovať aj formuláciu výziev, ktoré perspektívne predstavujú východisko pre hľadanie a implementáciu riešení v oblasti participatívneho rozpočtu.

Aj napriek tomu, že sú známe slabé miesta participatívneho rozpočtu v Banskej Bystrici, v praxi sa stále objavujú rozhodnutia a kroky, ktoré nezodpovedajú jeho potrebám, čo následne

negatívne ovplyvňuje jeho kvalitu. Aktívne a systematické hľadanie riešení by mohlo prispieť k zlepšeniu fungovania tohto nástroja a odstráneniu uvedených nedostatkov.

Budúci výskum by sa mal zamerať predovšetkým na podrobnejšie skúmanie správania účastníkov participatívneho rozpočtu a na identifikáciu faktorov, ktoré motivujú občanov k aktívnemu zapájaniu sa.

Grantová podpora: Príspevok je výstupom projektov VEGA 1/0311/23 Otvorená miestna samospráva, VEGA 1/0343/23 Moderné prístupy k rozvoju miest a regiónov, projektu Smart transformačné a inovačné konzorcium Slovensko (STICS) č. 09102-03-V01-00011“ financovaného v rámci EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti SR.

Zoznam použitej literatúry

- [1] BAIOCCHI, G., & GANUZA, E. (2015). *Becoming a Best Practice: Neoliberalism and the Curious Case of Participatory Budgeting*. V Lee, CW, Mcquarrie, M., Walker, ET (eds.) *Democratizing Inequalities: Dilemmas of the New Public Participation*. New York: New York University Press. <https://doi.org/10.18574/nyu/9781479847273.003>, 10, 192-198.
- [2] Brun-Martos, M.I. & Lapsley, I. (2017) *Democracy, governmentality and transparency: participatory budgeting in action*. *Public Management Review*, 19, 1006–1021.
- [3] Cabannes, Y. (2004). *Participatory budgeting: A significant contribution to participatory democracy*. *Environment and Urbanization*, 16(1).
- [4] De Vries, M., Nemeč, J., & Špaček, D. (2021a). The diffusion of participatory budgeting: An introduction to this volume – With an intermezzo by Tarso Genro, The Mayor of Porto Alegre between 1992 and 1996. In M. de Vries, J. Nemeč, & D. Špaček (Eds.), *International trends in participatory budgeting – Between trivial pursuits and best practices* (pp. 1–26). Palgrave Macmillan.
- [5] Gilman, H. R., & Wampler, B. (2019). *The difference in design: Participatory budgeting in Brazil and the United States*. *Journal of Public Deliberation*.
- [6] Harkins, C., & Escobar, O. (2015). *Participatory budgeting in Scotland: An overview of strategic design choices and principles for effective delivery*. Glasgow Centre for Population Health.
- [7] Hartz-Karp, J. (2012). Laying the groundwork for participatory budgeting – *Developing a deliberative community and collaborative governance: Greater Geraldton, Western Australia*. *Journal of Public Deliberation*, 8(2), Article 6, 1–18.

- [8] Klimovský, D., & Nemeč, J. (2021). Local self-government in Slovakia. In B. Brezovník, I. Hoffman, & J. Kostrubiec (Eds.), *Local Self-Government in Europe* (pp. 355–382). Maribor: Institute for Local Self-Government Maribor.
- [9] Kurdiś-Kujawska, A., Kwiatkowski, G., & Oklevik, O. (2019). Cities under participatory construction: *Scale, dynamics, and constraints of participatory budgeting*. *International Journal of Environmental*, 14(5), 251–267.
- [10] Kurdyś-Kujawska, A., Zawadzka, D., Kwiatkowski, G., & Rosiński, R. (2018). Participatory budgeting in Polish cities: *Funds' allocation mechanism*. In A. Bem, K. Daszyńska-Żygadło, T. Hajdíkova, & P. Juhász (Eds.), *Finance and Sustainability* (pp. 107–120). Cham: Springer.
- [11] Kuo, N.-L., Chen, T.-Y., & Su, T.-T. (2020). *A new tool for urban governance or just rhetoric? The case of participatory budgeting in Taipei City*. *Australian Journal of Social Issues*, 55(2), 125–140.
- [12] Mączka, K., Jeran, A., Matczak, P., Milewicz, M., & Allegretti, G. (2021). Models of participatory budgeting: *Analysis of participatory budgeting procedures in Poland*. *Polish Sociological Review*, 216(4), 473–492.
- [13] Montambeault, F., & Goirand, C. (2016). Between collective action and individual appropriation: *The informal dimensions of participatory budgeting in Recife, Brazil*. *Politics & Society*, 44(1), 143–171.
- [14] Paulin, A. (2019). Public financing beyond participatory budgeting: *The quantum budget*. In A. Nemeslaki, A. Prosser, D. Scola, & T. Szádeczky (Eds.), *CEE eDEM and eGov days* (pp. 241–248). Österreichische Computer Gesellschaft.
- [15] Schneider, S. H., & Busse, S. (2019). *Participatory budgeting in Germany – A review of empirical findings*. *International Journal of Public Administration*, 42(3), 259–273.
- [16] Shah, A. (2007). Overview. In A. Shah (Ed.), *Participatory budgeting* (pp. 1–18). The World Bank.
- [17] Sintomer, Y., Herzberg, C., & Röcke, A. (2008). *Participatory budgeting in Europe: Potentials and challenges*. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 167–178.
- [18] Soldo, E., Carmouze, L., & Du Boys, C. (2021). Le budget participatif: un dispositif au service du management de la valeur publique? *Politiques et Management Public*, 14(1), 425–444.
- [19] *Štatút participatívneho rozpočtu mesta Banská Bystrica, účinnosť od 7. 11. 2023.*

- [20] Švoňavcová, M. (2023). *Participatívny rozpočet v miestnej samospráve*. Bakalárska práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- [21] Švoňavcová, M. (2025). *Participatívny rozpočet ako nástroj otvoreného vládnutia*. Diplomová práca. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici.
- [22] Vodousek, N., & Biefnot, A. (2011). *Report on the CDIR survey of the role of central/regional government in participatory budgeting at local level, legal framework and current practice in member States*. Conseil de l'Europe.
- [23] Wampler B. & Hartz-Karp J., (2012) “*Participatory Budgeting: Diffusion and Outcomes across the World*”, *Journal of Public Deliberation* 8(2). doi: <https://doi.org/10.16997/jdd.137>
- [24] Zákon č. 369/1990 Z.z. Slovenskej národnej rady o obecnom zriadení.
- [25] Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.
- [26] Žárska, E., & Kozovský, D. (2008). *Teoretické a praktické aspekty fiškálnej decentralizácie*. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM. ISBN 978-80-225-2466-7.